

Waarom we vrij zijn als we denken-9

Petra Bolhuis &
Theo Meereboer
Maieutiek 2018

Vrijheid

Veel ligt vast (223)

Veel processen zijn onbewust en meesterschap is juist dat je intuïtief en dus snel weet wat er in een situatie nodig is. (225)

Maar wat is dan gedetermineerd en wat is vrij?

Gabriel_Maieutiek_2018_9

Naïef determinisme

Naïef determinisme; we leven langs vastliggende gebeurtenissen omdat het natuurlijke processen zijn. (Singer)

Natuurwetten werken alleen in gecontroleerde condities, die zijn er nooit. Determinisme is er niet, het zou zo kunnen zijn. Gedraagt zich net als andere metafysica. Maar dat maakt nog niet dat er vrije wil is. (Gabriel)

Gabriel_Maieutiek_2018_9

Minder naïef determinisme

1. Ik kan doen wat ik wil (dat noemt men **handelingsvrijheid**).
2. Wat ik wil, kan ik beïnvloeden, omdat ik het met mijn wil tot stand breng.
3. Zich een wil vormen, is een handeling.
4. Dus bestaat er een vrije wil (dat noemt men **wilsvrijheid**).

Maar

1. Als de wil vrij gevormd wordt, zou ik ook een andere wil kunnen vormen.
2. Ik zou dus niet alleen moeten kunnen doen wat ik wil, ik moet bovendien kunnen uitzoeken wat ik wil.
3. Wat ik wil, kan ik echter niet uitzoeken. ('Ik kan doen wat ik wil (...) Maar ik ben niet in staat het te willen', zoals Schopenhauer al stelde.)
4. Daaruit volgt dat de wil niet vrij tot stand is gekomen en dus onvrij is.

Gabriel_Maieutiek_2018_9

Vormen van determinisme

- theologisch determinisme (232),
- neuronaal determinisme (233),

Vrijheid is hier slechts de erkenning dat we niet weten wat de grond van ons handelen is.

Gabriel_Maieutiek_2018_9

competentiethorie van de menselijke vrijheid

“de competentietheorie vermijdt de problemen van het begrip van de wil slechts schijnbaar door in plaats van 'wil' de woorden 'competentie' of 'vermogen' te gebruiken. Als ik mijn competentie uitoefen om dwingende redenen die ik zelf niet in de hand heb, dan ben ik onvrij. Als ik de redenen voor de uitoefening van mijn competentie echter wel in de hand wil hebben, vervallen we weer in die eindeloze regressie.

Gabriel_Maieutiek_2018_9

compatibilisme

Peter Van Inwagen (*1942) **compatibilisme**.
Vrijheid en determinisme zijn met elkaar te verenigen.

Er zijn enerzijds voor elke gebeurtenis noodzakelijke en alles bij elkaar opgeteld voldoende voorwaarden én we zijn vrij.

Gabriel_Maieutiek_2018_9

incompatibilisme

Incompatibilisme. We zijn alleen vrij wanneer het determinisme onjuist is, omdat vrijheid en determinisme onverenigbaar (incompatibel) zijn. Gabriel zegt het **incompatibilisme** faalt omdat het geen oplossing biedt voor het probleem van het toeval. Competenties – een wil – die geactiveerd worden gaan tijdens een handeling nooit verloren.

Gabriel_Maieutiek_2018_9

Gabriel in dit debat

“Het doorslaggevende punt van mijn bijdrage aan dit debat is dat er helemaal geen allesomvattende werkelijkheid bestaat, waarin bij wijze van spreken al sinds het begin der tijden één enkele keten van causaliteiten is aan te wijzen. Die aanname zou een wereldbeeld inhouden waartegen ik me in *Waarom de wereld niet bestaat* nu juist heb verzet. Maar omdat de wereld, die ene werkelijkheid waarin alles samenhangt, niet bestaat, is de vrijheid op die basis toch al geen probleem. Het universum is geen allesomvattende werkelijkheid waarin zich langs één enkele, rechte tijdbalk alle gebeurtenissen ontrollen alsof de tijd een soort ketting is waar alles wat zich voordoet als een kraaltje aan wordt geregen. Het universum is geen speelfilm waaraan niets en niemand kan ontkomen.” (239)

Gabriel_Maieutiek_2018_9

Vrije wil en determinisme volgens Gabriel

Oorzaak ≠ grond (240)

Determinisme is geen simpele oorzaak-gevolg keten én vrijheid en determinisme zijn niet onverenigbaar.

Onze handelingen zijn vrij omdat ze niet geheel en al worden veroorzaakt. Maar we kunnen ze begrijpen door alle noodzakelijke en voldoende voorwaarden op te sommen die ertoe leiden dat deze handeling tot stand komt, en niet een andere. Dat is géén toeval.(241)

Gabriel_Maieutiek_2018_9

Rijk van oorzaken en rijk van gronden

Als we harde oorzaken strikt scheiden van gronden dan leidt dat tot een wederzijdse buitensluiting van vrije wil en determinisme.(Mc Dowell) voor Gabriel is het belangrijk om vast te stellen dat de optelsom van harde voorwaarden **niet toereikend** is om ons gedrag te voorspellen.

N.b. dat zegt Lamme ook, maar die denkt dat het een gebrek aan kennis is over de harde feiten. M.a.w. hij zegt **nog** niet toereikend.

Gabriel_Maieutiek_2018_9

Metafysica-kritiek

Definitie metafysica volgens filosofie van a tot z; (...)]zodoende verstaat men onder metafysica de wijsgerige leer die niet de realiteit onderzoekt zoals die in onze ervaring gegeven is (zoals de fysica), maar de totaliteit van al het gegevene, met inbegrip van datgene wat deze eenheid constitueert.

Gabriel zegt dat er geen eenheid is. Er zijn alleen gebeurtenissen en die gebeurtenissen moeten volgens het nieuw realisme niet onder één noemer of vanuit één theorie gezien worden.

Gabriel_Maieutiek_2018_9

Romeo en Julia

Er is een lijst van voorwaarden die sympathiek is en vrije wil uitdrukt, maar er is ook een lijst van minder sympathieke voorwaarden die de vrije ontnemen. De moderne geschiedenis heeft een voorkeur ontwikkeld voor het zoeken van motieven die niet sympathiek zijn. Sloterdijk noemt dit een Verlichtingsprobleem. Als achter veel zaken iets anders zit dan men altijd aannam dan ontstaat het idee dat niets is wat het lijkt.

Gabriel_Maieutiek_2018_9

Er is geen wil

De Wil, zoals bij Schopenhauer beschreven, is volgens Gabriel een op de spits gedreven reïficatie.

Legocentrisme = bouwsteentjesmetafysica, die zich een wereldbeeld vormt waarin dingen op elkaar stuiten, soms blijven kleven enzovoort. (257)

Gabriel_Maieutiek_2018_9

Menselijke waardigheid

Een menswaardig leven is een leven dat zich in het rijk der doelen kan afspelen. Wij zijn dieren die zich kenmerken doordat wij in het rijk der doelen leven. Wij mensen hebben cultuur ontwikkeld waarbij we in toenemende mate leven naar doelen ipv naar oorzaken. (natuurwetmatigheden)

Gabriel_Maieutiek_2018_9

Angst voor de vrijheid

Het existentialisme gaat uitgebreid in op de manier waarop we die vrijheid van ons voor-zich zijn (pour-soi) steeds weer proberen te omzeilen.

- Verruwing naar boven (God, essentialisme, neuromanie, functionalisme),
- Verruwing naar onderen (darwinitis of asymmetrische antropologie die de ene soort of het ene 'ras' beter/verder achten dan de andere)

Gabriel_Maieutiek_2018_9

'Behoeftte aan catastrofe'

We hebben de vrijheid om de menselijke vrijheid vorm te geven. In de ideeën die de mens of de geest opgeven ziet Gabriel vluchtroutes.

We hebben behoefte aan een eindtijd met een revolutionair karakter, maar Gabriel wil geen (de)constructie theorieën, geen utopieën en geen materialisme, maar aandacht voor doelen en vrijheid.

Hier zitten wel problemen aan de stellingname van Gabriel. Hij heeft een heel boek gewijd aan het ontkomen aan materialisme en (neuro-determinisme, maar de onderbouwing van zijn kritiek op relativisme en de postmodernisme lijkt te ontbreken.

Gabriel_Maieutiek_2018_9